

УДК 336.713

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ДЕФІНІЦІЙ ПОНЯТТЯ ЛІКВІДНІСТЬ БАНКУ

*Бормотова М.В., к.е.н, доцент,
Грибкова В.С., магістр (УкрДУЗТ)*

У статті проаналізовано трактування поняття «ліквідність банку», як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Приведені недоліки та переваги основних визначень, які надавалися різними авторами в науковій літературі. Надано узагальнене визначення, яке охоплює всі якісні характеристики поняття «ліквідність банку». Таке визначення ліквідності банку є більш повним та сутнісним так, як вказано за рахунок чого досягається ліквідність банку, а саме за рахунок збалансованого співвідношення між активами і пасивами банку відповідного ступеня ліквідності.

Ключові слова: «банк», «ліквідність банківської системи», «ліквідність банку», «ліквідність балансу банку», «ліквідність активів і пасивів», «кредитно-інвестиційний портфель», «зобов'язання банку», «позичальники», «кредитори», «вільні грошові кошти».

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСНОВНЫХ ДЕФИНИЦИЙ ПОНЯТИЯ ЛИКВИДНОСТЬ БАНКА

*Бормотова М.В., к.э.н, доцент,
Грибкова В.С., магистр (УкрГУЖТ)*

В статье проанализированы трактовки понятия «ликвидность банка», как отечественными, так и зарубежными учеными. Приведены недостатки и преимущества основных определений, которые предоставлялись различными авторами в научной литературе. Предоставлено обобщенное определение, которое охватывает все качественные характеристики понятия «ликвидность банка». Такое определение ликвидности банка является более полным и сущностным так, как указано за счет чего достигается ликвидность банка, а именно за счет сбалансированного соотношения между активами и пассивами банка соответствующей степени ликвидности.

Ключевые слова: «банк», «ликвидность банковской системы», «ликвидность банка», «ликвидность баланса банка», «ликвидность активов и пассивов», «кредитно-инвестиционный портфель», «обязательства банка», «заемщики», «кредиторы», «свободные денежные средства».

STUDY OF THE CONCEPT OF LIQUIDITY OF THE BANK

*Bormotova M.V., Candidate of Economic Sciences, associate professor,
Gribkova V. S, master (USU RT)*

In the situation of financial crisis escalation, special attention should be paid to the Banks stability, the main qualitative indicator of which is the Bank's liquidity. The article analyzes definitions of the "Bank liquidity" index by domestic and foreign scientists. The advantages and disadvantages of the definitions are given by various authors in the scientific literature. Most often the Bank's liquidity is defined as the ability of the Bank to settle its liabilities. The definition that covers all quality characteristics of "Bank liquidity" is given but the author, which not only highlights the ability of the Bank to meet its obligations, but also the opportunity of increasing credit and investment portfolio. This definition of Bank liquidity is more complete and essential as it's indicated how the Bank's

liquidity is achieved, namely by the balance between the assets and liabilities corresponding to the degree of liquidity.

Keywords: "Bank", "liquidity of the banking system", "the liquidity of the bank", "bank's balance sheet liquidity" "liquidity of assets and liabilities", "loan and investment portfolio", "liabilities of the bank", "borrowers", "creditor", "free cash".

Постановка проблеми. Ліквідність банку є однією із головних умов ефективного виконання своїх функцій, як одним банком, так і банківською системою, вона зумовлює надійність, фінансову стійкість та конкурентоспроможність як конкретного банку, так і всієї банківської системи. Кожен банк повинен правильно розподіляти активи і пасиви, так як надмірна або недостатня ліквідність може впливати на діяльність банку з негативного боку на мікро- та мікрорівнях. Кожен банк повинен чітко усвідомлювати важливість підтримання високого рівня банківської ліквідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних засад управління ліквідністю внесли такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Галицька Е. В. [1], Сало І. В. [2], Єпіфанов А.О. [3], Савлук М.І. [4], Мороз А.М. [5], Зайцева І.Ю. [6], Бойко Д.І., Коковіхіна О.О. [7], та ін..

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Недивлячись на те, що дуже багато науковців розглядали проблематику ліквідності, це питання і на сьогодні є одним із найскладніших в банківській системі. Немає єдиної точки зору щодо визначення сутності поняття «ліквідність банку». Це питання є актуальним і потребує докладного вивчення.

Метою статті є дослідження та уточнення визначення поняття «ліквідність банку».

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «ліквідність» (від лат. Liquidus – рідкий) у буквальному розумінні слова характеризує легкість реалізації, продаж, перетворення матеріальних цінностей у грошові активи.

В економічній літературі термін «ліквідність» широко застосовується в різних галузях і характеризує різні об'єкти економіки. В сучасних економічних умовах ліквідність банку необхідно розглядати як багаторівневу систему категорій, яка включає такі елементи, як ліквідність банківської системи, ліквідність банку, ліквідність балансу, ліквідність активів і пасивів [1, с. 19]. На макрорівні виділяють ліквідність банківської системи, яка залежить від ліквідності Національного банку і ліквідності банків другого рівня. В свою чергу, категорія «ліквідність банку» визначається за допомогою ліквідності балансу, а також ліквідності активів і пасивів. Всі вказані категорії тісно пов'язані між собою і розглядаються у взаємозалежності.

Визначення поняття «ліквідність банку» різними вченими наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «ліквідність банку»

Автор	Визначення поняття	Недоліки	Переваги
1	2	3	4
Галицька Е.[1]	Ліквідність банківської системи – це спроможність забезпечити своєчасне виконання всіх боргових зобов'язань перед вкладниками, кредиторами і засновниками банківських установ, можливість залучати в повному обсязі вільні кошти юридичних і фізичних осіб та надавати кредити й інвестувати розвиток економіки країни.	Звужується тільки до своєчасного виконання своїх боргових зобов'язань.	Чітко зазначено мету ліквідності. Робиться акцент на кредитуванні і інвестуванні.

1	2	3	4
І. В. Сало, О. А. Криклій [2]	Ліквідність банку – це здатність банку виконувати свої зобов’язання, маючи для цього достатню кількість готівки і безготівкових коштів.	Звужується до виконання своїх зобов’язань за допомогою готівки.	Не має
А. О. Єпіфанов Н. Г. Маслак І. В. Сало [3]	Ліквідність банку - здатність банку своєчасно виконувати свої зобов’язання, причому не тільки щодо повернення вкладених коштів з виплатою встановленої плати, а й щодо надання кредитів; ціною.	Не враховує різну ступінь ліквідності активів.	Робиться акцент на кредитуванні, а не тільки на забезпеченні власних зобов’язаннях.
А. М. Мороз [4]	Здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов’язань. Вона визначається збалансованістю між термінами і сумами погашення активів і сумами виконання зобов’язань банку, а також термінами і сумами інших джерел та напрямів використання коштів.	Звужується до своєчасного забезпеченні своїх грошових зобов’язань.	Робиться акцент на використанні коштів для видачі їх в кредит.
М. І. Савлук [5]	Здатність банку в будь-який момент часу виконувати свої зобов’язання перед вкладниками в грошовій формі, на першу вимогу та в повній сумі	Дуже загальне.	Робиться акцент на виконанні зобов’язань перед вкладниками.
І. Б. Івасів[8]	Спроможність банку виконувати свої зобов’язання, можливість задоволення кредитних заявок, які відповідають його стандартам кредитування	Не враховується різна ступінь ліквідності активів.	Передбачає задоволення кредитних заявок.
П. С. Роуз [9]	Банк вважають ліквідним, якщо він має доступ до коштів, які можна залучити за розумною ціною саме в той момент часу, коли вони необхідні.	Не чітко вказано за допомогою яких активів повинен банк виконувати свої зобов’язання.	Робиться акцент на залученні грошових коштів за розумною ціною.
О. І. Лаврушин[10]	Одна із узагальнених якісних характеристик діяльності банку, що обумовлює його надійність. Це здатність своєчасно і без втрат виконати свої зобов’язання перед вкладниками і кредиторами	Дуже загальне визначення. Кратність.	Робиться акцент на своєчасному і без втрат виконувати свої зобов’язання.
Г. С. Панова [11]	Можливість продавати ліквідні активи, придбавати грошові кошти в центральному банку і здійснювати емісію акцій, облігацій, депозитних і ощадних сертифікатів, інших боргових інструментів.	Звужується до виконання своїх зобов’язань по пасиву і збалансування активу і пасиву.	Робиться акцент на придбанні та емісії цінних паперів.

1	2	3	4
О. В. Молчанов [12]	Можливість використовувати його активи як наявні грошові кошти або швидко перетворювати їх на такі. Банк вважається ліквідним, якщо суми його грошових коштів, які він має можливість швидко мобілізувати з інших джерел, дозволяють своєчасно виконувати зобов'язання по пасиву.	Звужується до своєчасного виконання зобов'язань по пасиву.	Враховується різна ступінь ліквідності активів.
Фурсман О. [13]	Ліквідність банку – це його здатність, не порушуючи внутрішніх та зовнішніх регулятивних вимог, виконувати усі зобов'язання в повному обсязі у необхідній валюті та у відповідний строк за рахунок структури балансу, а також спроможність фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля, в тому числі завдяки зовнішнім запозиченням.	Не має.	Робиться акцент на фінансуванні кредитно-інвестиційного портфеля.
Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 368 [14]	Ліквідність банку – здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів і строками й сумами виконання зобов'язань банку, а також строками і сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати).	Звужується тільки до збалансування активів і пасивів за строками і сумами.	Робиться акцент на наданні коштів в кредит та на інших витратах.
Базельський комітет з банківського нагляду [15]	Ліквідність - здатність фінансувати збільшення активів і виконувати зобов'язання, коли настає час їх виконання.	Звужується до виконання своїх зобов'язань.	Краткість.

Як свідчить проведений аналіз визначень ліквідності банку, то наукове розуміння даної категорії неоднозначне. Базуючись на дослідженні теоретичних поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців, можна виділити три найбільш поширені точки зору. Перша полягає в ототожненні ліквідності банку з існуючим обсягом готівки. Згідно з іншою точкою зору, ліквідність банку трактується як якісна характеристика об'єкту економічних відносин, а саме як здатність погашати свої зобов'язання в строк [2]. Останнім часом віддається перевага третій точці зору, згідно з якою ліквідність банку визначається не лише

спроможністю банку розраховуватись за своїми зобов'язаннями, а й одночасним розширенням кредитної діяльності.

Підхід науковців до проблеми визначення ліквідності банку значною мірою залежить від розуміння її сутності. Багато авторів, таких як І. В. Сало[2], О. А. Криклій [2], А. М. Мороз [4], О. І. Лаврушин [8] та інші надають визначення ліквідності банку, в основі якого покладено здатність банку своєчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями, але поняття «ліквідність банку» науковці звужують тільки до своєчасного розрахунку за своїми зобов'язаннями. У праці А. О. Єпіфанова[3],

Н. Г. Маслак[3], Г. С. Панової [9] під ліквідністю банку розуміється його здатність купувати грошові кошти у центрального банку за прийнятною ціною. Також при тлумаченні поняття «ліквідність банку» більшість із зазначених авторів під останньою розуміють співвідношення сум активів і пасивів з однаковими термінами. Найчастіше ліквідність банку визначається лише як здатність банку розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Але в сучасних умовах ліквідність банків залежить не лише від незбалансованості активів і пасивів, а й від можливості задовольнити потреби клієнтів у кредитуванні. Брак ліквідності може стати проблемою вже тоді, коли банк розширює свій портфель кредитів швидше, ніж здатен забезпечити адекватне, надійне фінансування. Якщо банк не може надавати кредити через недостатність ресурсів, то, по-перше, зменшуються потенційні доходи за кредитними операціями і, по-друге, погіршується конкурентоспроможність банку через втрату клієнтів. Найбільш розширене визначення ліквідності банку надає І. Б. Івасів[6], який зазначає, що тлумачення ліквідності банку як спроможності банку виконувати свої зобов'язання має бути доповнене вимогою задовольняти кредитні заявки клієнтів, котрі відповідають його стандартам кредитування.

Отже, проаналізувавши визначення ліквідності банку, можна сформулювати узагальнене поняття: ліквідність банку – це здатність банківської установи своєчасно забезпечити виконання своїх зобов'язань перед кредиторами, позичальниками та клієнтами в повному обсязі за рахунок збалансованого співвідношення між активами і пасивами банку відповідного ступеня ліквідності, а також можливість залучати вільні грошові кошти від юридичних і фізичних осіб та спроможність фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля. Це визначення охоплює всі якісні характеристики ліквідності банку, яке не тільки зазначає можливість банку виконувати свої зобов'язання в повному обсязі, а й можливість збільшення кредитно-інвестиційного портфелю. Таке визначення є більш повним та сутнісним так, як вказано за рахунок чого досягається ліквідність банку, а саме за рахунок збалансованого

співвідношення між активами і пасивами банку відповідного ступеня ліквідності.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Таким чином, в роботі проведений аналіз сутності поняття «ліквідності банку», яке розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці. Надано авторське визначення поняття «ліквідність банку», яке охоплює всі якісні характеристики. Подальші дослідження повинні бути зосереджені на узагальненні складових елементів системи управління ліквідністю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Галицька Е. Удосконалення системи показників ліквідності комерційних банків // Елеонора Галицька, Людмила Висоцька // Банківська справа. – 2002. – № 2. – С. 19–25.
2. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : Університетська книга, 2007. – 313 с.
3. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків : навч. посіб. / А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми : Університетська книга, 2007. – 522 с.
4. Банківські операції : підручник / за ред. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2000. – 383 с.
5. М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2002. — 598 с.
6. Зайцева І.Ю. Тенденції транснаціоналізації банківської діяльності / І.Ю.Зайцева, А.А.Слюнин // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Вип. 227: у 3 т. Т. 3. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С.723 – 728.
7. Коковіхіна О.О., Бойко Д.І. Використання норм обов'язкових резервів у грошово-кредитній політиці України / О.О. Коковіхіна, Д.І. Бойко // Економічний часопис – XXI: науковий журнал
8. Івасів І. Б. Ліквідність банку в умовах маркетингоорієнтованого менеджменту / І. Б. Івасів // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 109–116.
9. Роуз П. Банковский менеджмент: Пер. с англ. со 2-го изд. – М.: «Дело Лтд», 1995. – 768 с. Банковское дело: Учебник / Под ред. О.И. Лаврушина. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 576с.

10. Лаврушин О.И. Основы банковского дела. - М.: Финансы и статистика, 1999. - 589с.
11. Панова Г. С. Анализ финансового состояния коммерческого банка / Г. С. Панова. - М.: Финансы и статистика, 1996. - 270 с.
12. Молчанов О. В. Теоретичні підходи до управління ліквідністю сучасних банків / О. В. Молчанов // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - № 10. - С. 48-51.
13. Фурман О. А. О некоторых подходах к управлению банковской ликвидностью / М. А. Поморина // Банковское дело. - 2001. - № 9. - С. 5
14. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 368.
15. Банковский надзор: европейский опыт и российская практика. Пособие подготовленное в рамках проекта "Обучение персонала центрального банка - этап III", Олсен М. // www.delrus.cec.eu.int., 1996. - 120 с.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДУЗТ Зайцева І.Ю.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДУЗТ Полякова О.М.*

УДК 336.717.22

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА

*Бормотова М.В., к.е.н, доцент,
Федоренко М.С., магістр (УкрДУЗТ)*

Депозитна політика – це одна зі складових широкого спектру політики банку, яку він здійснює під час свого функціонування. У статті розкриті теоретичні підходи до визначення сутності депозитної політики. Проаналізовано трактування вітчизняними вченими поняття «депозитна політика». Розкрито мету, завдання депозитної політики та її роль на макро- та мікроекономічному рівнях. Обґрунтовано авторське визначення поняття "депозитна політика".

Ключові слова: депозит, депозитна політика, банківська установа, депозитні кошти, банківські послуги, депозитні операції, банківська система.

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ТРАКТОВАНИЯ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ ДЕПОЗИТНАЯ ПОЛИТИКА

*Бормотова М.В., к.э.н, доцент,
Федоренко М.С., магистр (УкрГУЖТ)*

Депозитная политика - это одна из составляющих широкого спектра политики банка, которую он осуществляет во время своего функционирования.

В статье раскрываются теоретические подходы к определению сущности депозитной политики. Обосновано авторское определение понятия "депозитная политика". Проанализированы трактовки отечественными учеными понятие «депозитная политика». Раскрыты цели, задачи депозитной политики и ее роль на макро- и микроэкономическом уровнях. Предоставлено обобщенное определение этого понятия.

Ключевые слова: депозит, депозитная политика, банковское учреждение, депозитные средства, банковские услуги, депозитные операции, банковская система.